

Justitiedepartementet

Ju2020/02293/SSK

Remissvar

ORU 2020/03929

Mats Eriksson

2020-10-13

Remissvar - En ny myndighet för att stärka det psykologiska försvaret (SOU 2020:29)

Örebro universitet (ÖU) är i princip positiva till förslaget att det psykologiska försvaret ska stärkas med hjälp av inrättande av en ny myndighet, i synnerhet med tanke på behovet av ett stärkt totalförsvaret. Vi poängterar likt utredningen vikten av en ny myndighet som värnar det öppna och demokratiska samhället, den fria åsiktsbildningen samt Sveriges frihet och oberoende. Vi menar även att det är förnuftigt att inrätta den nya myndigheten i Stockholm. Men för att myndigheten ska bidra till både ett modernt, kostnadseffektivt och demokratistödande psykologiskt försvar anpassat till vår tids destabiliserande kommunikativa hot föreslås följande viktiga överväganden relaterat till utredningens förslag:

Terminologi. ÖU efterfrågar en komplettering av terminologin i utredningen, eftersom terminologin i utredningen bildar fundamenten för myndighetens verksamhet. Utredningen domineras i väl hög grad av begrepp som *desinformation*, *fiende*, *främmande makt*, *påverkanskampanjer* och *påverkanoperationer* i kombination med att en relativt ensidig hotbild tecknas (se vidare punkten "Hotbild" nedan). ÖU anser att den starka tonvikten på begrepp hämtade från en militär kontext och dess sätt att definiera det moderna mediasamhällets propaganda- och opinionsbildning förvisso är relevant i sammanhanget. ÖU bedömer ändå att den tongivande begreppsapparaten har väl stora likheter med den som används vid de delvis omdiskuterade verksamheterna (se även utredningen, s.119) hos EU East StratCom Task Force men också hos Nato Strategic Communications Centre of Excellence (Nato StratCom COE). ÖU efterlyser en kompletterande begreppsapparat som inte lika starkt positionerar den planerade psykologiska försvarsverksamheten i linje med de delvis kritiserade verksamheterna. Detta är angeläget för att uppehålla det viktiga långsiktiga nationella förtroendet till myndighetens arbete med att uppehålla fri åsiktsbildning, frihet och oberoende i Sverige. ÖU föreslår en komplettering med terminologi som medborgarnas *informationskunnighet* samt *medievetenhet*, eftersom begreppen i högre grad associerar neutralitet. Medievetenhet handlar i korthet om att utveckla individers förmåga att kritiskt hantera, värdera och analysera de informationsflöden som förekommer i olika medietyper. En komplettering av begreppsapparaten bedöms även förbättra förmågan hos myndigheten att samordna alla andra myndigheter och aktörer som ingår i det övergripande psykologiska försvaret (exempelvis även MPRT, MUCF, Statens medieråd och svenska institutet) och inte bara de instanser som ingår i det militära försvaret. En begreppskomplettering skulle dessutom säkerställa att den i sammanhanget fortsatt mycket relevanta kunskapen som

byggts upp under lång tid i Sverige (av tidigare SPF, KBM samt nuvarande MSB) om kriskommunikation, propaganda, källkritik och ryktesspridning beaktas i den nya verksamheten.

Hotbild. ÖU föreslår att utredningens hotanalys (se även specifikt 8.3) bör vidgas. Analysen bör även ta hänsyn till hot bortom främmande makts påverkanverksamhet, till exempel inre hot mot demokratin från antidemokratiska rörelser med politiska eller religiösa extremister. I en rapport från Försvarshögskolan ('Från nordiska motståndsrörelsen till alternativhögern – en studie om radikalnationalistiska miljöer i Sverige', CATS, 2020-08-25) ges exempel på inre hot viktiga att beakta för ett psykologiskt försvar, tillsammans med hoten från främmande makt. ÖU menar att hoten relaterade till verksamheten inom ett psykologiskt försvar består i en kombination av både yttre- och inre hot, militära- och civila hot samt fysiska- och perceptiva hot. Idag samspelar dessutom ofta olika typer av destabiliserande aktörers så kallade påverkanaktiviteter i sociala medier med varandra och på så sätt undergräver aktörerna tillsammans samhällets förmåga att hantera framtida kriser och krig. En bredare hotanalys som i högre grad uppmärksammar denna komplexitet bedömer ÖU är nödvändigt för en framtida effektiv demokratistödande verksamhet.

Signalspaning. ÖU är tveksamma till nyttan av en ytterligare myndighet som ska bedriva signalspaning. ÖU påminner om att en dylik myndighet med demokratistödande syfte primärt måste leva upp till en öppenhet som skapar förtroende och tillit hos medborgarna för att kunna fungera stabiliserande både i fredstid och krig. Den nya myndighetens mycket viktiga trovärdighet kommer sannolikt ta skada om den ges möjlighet att bedriva signalspaning som kan misstänkas göra intrång på medborgarnas informationsfrihet. ÖU efterfrågar även mer uppgifter i utredningen om kostnaderna för att bygga upp och framförallt driva en egen signalspaningsverksamhet.

Administrativa kostnader. ÖU föreslår mer diskussion och överväganden om administrativa kostnader relaterat till instiftande av en ny myndighet. Ett exempel är administrativa kostnader för att beställa, kvalitetssäkra och förmedla egen forskning och kunskapsutveckling (9.2.8). Det handlar även om administrativa kostnader för utbildning och övning (9.2.6). ÖU anser att skapandet av en egen ny administration för att hantera en extern forskning (å 12 miljoner per år, se sidan 152) rimligen inte blir kostnadseffektivt. Att den nya myndighet själva ska skapa och uppehålla "en mycket god förmåga att sammanställa och kommunicera aktuell forskning inom området och att publicera rapporter, analyser och undersökningar" (s.s. 153) är även förenat med stora administrativa kostnader. Tillgången till kompetens för kommunikationsarbetet kan som utredningen föreslår lämpligen ske genom omflyttning från MSB i Stockholm (s.s. 193), men utveckling samt drift av egna kanaler för kommunikation bedöms väl kostsamt. ÖU föreslår att de administrativa kostnaderna för instiftande av en ny myndighet ytterligare bör utredas, likväl som möjligheterna att i högre grad än planerat samordna administration med befintliga myndigheter inom sektorn.